

TUORE TIETOPAKETTI TIEDETTÄ TEKEVÄLLE

Merja Kinnunen ja Olli Löytty (toim.) *Tieteellinen kirjoittaminen*. Tampere: Vastapaino 2002. ISBN 951-768-110-0.

Viimeistään pro gradu -tutkielmaa tehdessään useimmat opiskelijat havahduttavat omatoimisestikin etsimään avukseen oppaita ja käyvät kysymässä, mitä teoksia tieteellisen kirjoittamisen kurssilla suositellaan. Koska itse tiedettä luonnehditaan opiskelijoille alati edistyväksi ja uusiutuvaksi, on hyvä, jos voi kyselijälle suosittaa uutta, hiljakkoin ilmestynyttä opasta. Niinpä Merja Kinnunen ja Olli Löytyn vuonna 2002 toimittama teos *Tieteellinen kirjoittaminen* on tervetullut lisä valikoimaan. Se lupaa tarjota käytännöllisiä ratkaisuja kirjoittamisen ongelmakohtiin ja antaa virikkeitä opetukseen. Teos on tavallaan jatko-osa samojen toimittajien vuonna 1999 julkaisemalle oppaalle *Iso Gee — Gradua ei jätetä!*

Teoksen artikkelit laatinut kirjoittajajoukko on edustava: mukana on yhteensä 8 professoria, 5 muuta tieteellisen kirjoittamisen ammattilaista ja 2 toimittajaa. Valtaosa kirjoittajista työskentelee Tampereen yliopistossa, mutta alueellista vaihteluakin on. Vaikka kirjoittajia on monia, ei teos vaikuta kokonaisuutena epäyhtenäiseltä tai yhteismitattomalta. Joka artikkelin voi lukea itsenäisenä ja erillisenä sen mukaan, millaista tietoa tarvitsee. Artikkelikokoelman sisällöstä havaitsee vaivattomasti, mistä artikkelista on itselle eniten hyötyä kulloisesakin ongelmatilanteessa. Kuitenkin myös peräkkäin luettuina tekstit valtavat onnis-

tuneesti tieteestä kirjoittamisen moninaisia ongelmia — ja myös iloja.

Artikkelien teemat käsittelevät monipuolisesti tieteellisen kirjoittamisen eri osa-alueita, sillä tietoa on keskeisimmästä eli itse kirjoittamisesta, tieteellisen tekstin rakenteesta ja tieteen populaarisamisesta mutta myös erityisteemoista, esimerkiksi yhdessä kirjoittamisesta, englanniksi kirjoittamisesta ja käsikirjoituksen saattamisesta kirjaksi. Sukupuolen ilmenemistä tieteessä käsittelevät vakuuttavasti sekä LIISA TAINIO että JAANA VUORI. MINNA-RIITTA LUUKKA tarkastelee kirjoittajista eniten tieteellisen kielen ominaispiirteitä. Innoittavaksi lopuksi MIKKO LEHTONEN todistaa eläväisesti, että tieteen kirjoittaminen voi tuottaa jopa mielihyvää. Lehtosen teksti on oman ideansa mannekiini, kuin kirjaimiksi tullut mielihyvä.

Toimittajien lähtökohtana on ollut, että perinnäisten kirjoitusoppaiden tarjoamien normatiivisten sääntöjen sijaan teos pikemminkin inspiroisi itsenäiseen tieteen pohdiskeluun. Tavoite on kiinnostava ja opiskelijan oivallusta kunnioittava, joskin perinnäisten oppaiden antiakin tarvitaan: semmoisia ohjeita ja neuvoja, jotka opiskelija avuttomuuden tunteensa keskellä pystyy helpoimmin hahmottamaan. Opettaessani tieteellistä kirjoittamista olen huomannut, että opiskelijat kaipaavat usein kiihkeästi

mahdollisimman konkreettisia neuvoja — juuri jonkinmoisia normeja ja pelisääntöjä — ja niiden tuomaa turvan tunnetta. Siksi tieteen monien ongelmien ansiokaskaan pohdiskelu ei sinänsä auta opiskelijaa pulmien hetosta, jos tieteen vaatimukset vaikuttavat hänen mielessään möhkäleeltä jo ilman niihin kytkeytyvien ongelmien vatomistakin. Toisaalta myöskään normien mukaisesti siloteltu kieliasu ja moitteettomasti tuotetut lähdeviittemerkinnät eivät takaa tekstin hyvyttä tai tieteellisyyttä, kuten *Tieteellinen kirjoittaminen* -teoksenakin todetaan. Tarvitaan siis sekä kannustusta ja ohjausta itseensä tieteelliseen ajatteluun että kosolti konkreettisia ohjeita.

Nimenomaan teoksen käytännöllisen tavoitteen ja käyttäjien tarpeiden kannalta kirjoittajista ovat mielestäni parhaiten onnistuneet Matti Hyvärinen, Esa Väli-verronen, Merja Kinnunen ja Jaakko Heinimäki. Heidän artikkelinsa tarjoavat runsaasti käytännön tarttumakohtia ja innoittavat samalla kriittiseen ja itsenäiseen ajatteluun. Niiden vastaanottajaksi on mitä ilmeisimmin ajateltu tutkimuksen tekoa harjoitteleva opiskelija. Uskoakseni ohjeiden tarve on suurin juuri puurrettaessa kokoon ensimmäistä isoa oppinnäytettä.

MATTI HYVÄRINEN kirjoittaa kirjoittamisesta yleistajuisesti ja hauskastikin, mikä varmasti on eduksi juuri opiskelijalukijoiden saavuttamisessa. Opettajallekin teksti on hyödyllinen, ja monet tehtäväideat ovat hyviä. Esimerkiksi Hyvärisen mainitsema akateeminen kierrätys eli saman perustekstin muokkaaminen eri tarpeisiin ja eri vastaanottajille on paljon opettava tehtävätyyppi niin opiskelijan kuin opettajankin kannalta. Artikkelin omakohtaiset tarinat tekevät käytännöllisestä tietopakelistista helposti lähestyttävän, ja nokkelat oivallukset terävöittävät sitä. Lisäksi mukaan on luettavuuden kannalta miellyttävän keveästi siroteltu myös tieteen filosofiaa ja historiaa. Opis-

kelijoita kannustanee Hyvärisen tunnustus ja hänen oppimansa läksy: väitöskirjaa puurtaessaan hän oli usein aivan tyytymättömän omiin »totaalisen lapsellisilta» kuulos-taviin lauseisiinsa, mutta tietoinen päätös kirjoittaa silti auttoi hyväksymään muotoilut, jotka välissä nukutun yön jälkeen eivät näyttäneetkään niin hirveiltä kuin edellisil-tana.

ESA VÄLIVERRONEN kuvaa kirjoittamisprosessia ja esittää paljon perusasioita ja -ohjeita, jotka ovat tuttuja kirjoittamisen opettajille ja kirjoittamisen oppaista mutta jotka napakasti muotoiltuina tuovat kirjoitusohjeita etsivälle opiskelijalle varmasti paljolti uutta tietoa ja ovat ehdottomasti hyödyksi. Väli-verronen tyylin konstailematon selkeys on paitsi lukijan tehtävää helpottava ansio myös hieno käytännön malli: tieteenkin asioista voi kirjoittaa havainnollisesti ja helppolukuisesti.

Teoksen toinen toimittaja sosiologi MERJA KINNUNEN kirjoittaa selvästi oman tutkimustyönsä näkökulmasta. Artikkelin siten varmaankin antoisin sosiologian opiskelijalle, mutta muillekin se on havainnollinen katsaus. Kinnunen esittelee hyvän tieteen kirjoittamisen vaiheet kuvailemalla seikkaperäisesti omat väävät strategiset ratkaisunsa ja itselleen sattuneet erehdykset. Opiskelijan kannalta on lohdullista, että näistä kompastuskivistä huolimatta Kinnunen voi nyt neuvoa muita. Monelle opiskelijalle liiankin tutuksi käyvä yrityksen ja erehdyksen menetelmä on siis raskas mutta toimiva.

JAAKKO HEINIMÄEN tiivis katsaus tieteen populaaristamiseen paljastaa osuvasti toimittajan ja tutkijan osin erilaisen kirjoittamisen ihanteen. Heinimäki kirjoittaa nimenomaan lehtiartikkelimaisen tiiviisti, ja hänen tekstinsä onkin oman sisältönsä periaatteiden hieno sovellus. Esittämättä itse yhtäkään informaatiotonta virkettä Heinimäki muistuttaa, että paljon tietäminen ja

hyvän tekstin tuottaminen eivät ole synonyymeja. Koska tiedettä populaaristavan tutkijankin areena yleensä on lehti, kannattaa Heinimäen osuus lukea tarkasti. Artikkelin naseva päätös on mainio: Heinimäki kehottaa suosimaan suomen kieltä vieras sanojen sijaan kysymällä, kuinka moni tietää, mikä on *parusia*.

Tieteellinen kirjoittaminen -kokoelman kaikki artikkelit on kirjoitettu asiantuntevasti ja innostuneesti, ja niissä käsitellään tiedeyhteisön kannalta tärkeitä teemoja. Esimerkiksi MARKKU IHOSEN tieteellistä kirja-arviota koskevasta artikkelista saa jopa eväitä eettiseen pohdiskeluun. Tavoitteellisuuden korostaminen vakuuttaa: kritiikin kirjoittajan tehtävä on Ihosen mukaan aina miettiä, kuka kritiikin lukee ja miksi. Samoja kysymyksiähän tulisi miettiä yleensäkin viestiessään. OLLI LÖYTYN ja PERTTI ALASUUTARIN selkeästi muotoillut ohjeet käsikirjoituksen työstämisestä kirjaksi asti puolestaan kannattaa ottaa esiin ainakin siinä vaiheessa, kun oma tutkimus on tar-

koitus saada painokuntoon.

Tieteellinen kirjoittaminen -oppaan koroiteinen viesti hyvän suomen kielen osaamisen puolesta ilahduttaa, joten toivottavasti teos tavoittaa monia lukijoita ja osaltaan vakuuttaa heitä kirjoittamisen taidon merkittävydestä. Kuten jo teoksen saatesanoissa todetaan, looginenkaan ajatteluketju ei vakuuta, jos esitystapa takkuu. Itse kysyin kerran opiskelijoiltani, miksi heidän mielestään on syytä osata hyvin suomen kieltä. Erityisesti minua viehätti seuraava luonnehdinta: »Jotta ei kuulostaisi tyhmältä.» Niin kuin William Occam on osoittanut, yksinkertaisin selitys useimmiten todella on paras. Miksi joku vaivautuisi tankkaamaan huonosti kirjoitettua tuotosta, koska voi lukea hyvinkin kirjoitettuja näinä aikoina, kun informaatiota — tiedettäkin — on tarjolla fraasin mukaisesti ähkyksi asti. ■

INGA SUONIEMI-TAIPALE

Sähköposti: suoniemi@joyx.joensuu.fi

NORMIRIEMUKO VALTASI MEIDÄT? FENNISTIN ASIAANTUNTIJUUS SUURELLE YLEISÖLLE SUUNNATUISSA KIELIJUTUISSA

Anne Mäntynen *Miten kielestä kerrotaan. Kielijuttujen retoriikkaa.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2003. 203 s. ISBN 951-746-509-2.

Aanne Mäntynen väitöskirja edustaa fennististä tekstintutkimusta. Se nojaa teoreettisesti ja metodisesti tekstilaji-analyysiin, kriittiseen diskurssianalyysiin ja niin kutsuttuun uuteen retoriikkaan. Se jatkaa sitä suomalaisen tekstintutkimuksen linjaa, jonka muita viimeaikaisimpia edustajia ovat esimerkiksi Minna-Riitta Luukka, Pirjo Hiidenmaa, Vesa Heikkinen ja Jyrki Kalliokoski. Tavoitteena on selvittää

yhden tekstilajin käytänteet laajassa mielessä. Tämä tarkoittaa rakenteiden, vuorovai-
kutussuhteiden, uskomusjärjestelmien ja ideologioiden purkua ja näiden kaikkien keskinäisen suhteen selvittämistä.

Mäntynen tutkimuksen kohteena ovat fennistien suurelle yleisölle kirjoittamat niin kutsutut kielijutut, joissa käsitellään usein kielenhuollon ongelmia mutta myös muita ajankohtaisia kielen elämään ja jul-